

Sebeők pagony

3 → 8

Dackorszak, ameddig lehet

Áll a sor a kioszk előtt. Újságért állnak sorba. Mondják, a téma az utcán hever. Meglehet, a téma inkább árulva van, a téma meglehet, inkább a polcon hever. Vevőre várva, virító címlapokkal. Ha létezne még, Esti Hírlapot kérne az előttem álló, de mert az Esti Hírlap immár a múlt, Magyar Nemzetet kér az illető, mert-hogy a Magyar Nemzet múlt is, de még szerencsére jelen. Ez bújtatott reklám, ha nem vennék észre, a lapban tudniillik amúgy egy rovatot viszek, de hát minden szentnek maga felé hajlik a keze, pláne ha valaki nem szent. Persze azért akad más lap is a polcon. A kínálat bőséges. A sajtóegyensúly végett mindenképp említendő a Népszabadság és a Népszava, a balszélső páholy, és ismét csak a sajtóegyensúly végett említendő a Magyar Hírlap is, a jobb hirig-horog.

Mindig elgondolkoztat, mi is az, hogy újság. Hogy az újság van. Ha valaki a boltban egy zsömlét kér, akkor, bár abból a konkrét zsömléből még nem evett soha, mégis tudja, mi fán terem a makk, illetve a zsömlé. Azt fogja kapni. De ha valaki odafordul az újságárushoz, és azt mondja: kérek egy Magyar Hírlapot, ha Magyar Hírlapot kér, akkor valami olyanra tart igényt, amiről fogalma sincs, hisz nem olvashatta még. Ezzel az erővel akár Népszabadságot is kérhetne, hisz azt se olvasta. Valójában tehát a lap az ismeretlenség formátuma. Filozófiailag tiszta lap, hisz nem az írás maga. Bármit is írjon, attól még ugyanaz az újság marad. Egy lapszám az egy Magyar Hírlap. De Magyar Hírlap a szerkesztőség is, amely hol itt, hol ott található. Bemegyek a Magyar Hírlapba, mondhatod, odatévedve. Nem véletlenül a Magyar Hírlap a példa, hisz ez a lap valamikor a liberalizmus fellegvára volt, most pedig a kemény konzervativizmus bátyja, de attól még, ha kéred, Magyar Hírlap címszó alatt fogják adni. Úgy tudjuk, az anyag és az energia megmarad. Mi marad meg itt?

A világmindenség pusztá léte, az élet lényege és a művész lelke mind a megmaradás körül forog. A fennmaradás körül. A tökéletesség által megvezetve és elkábítva hajlamosak vagyunk a maradandót egyben változhatatlannak is tételezni. Nem ok nélkül áll János evangéliumában, hogy ebből a műből el ne végy, hozzá ne tégy. Az adaptáció – abszurdum – mindig problémás, akárcsak az adaptáció szélső értéke, a blaszfémia. De akárhány bajszot is kap avantgárd festőktől és trefás kedvű diákoktól a Mona Lisa és akárhány discóban döng, felturbózott hangszerelésben a Sors-szimfónia, társadalmunk azért jól tudja, hogy mi az eredeti. Egy lapnál, újságnál, folyóiratnál ez még akkor is másképp van, ha őrzik az archívumok a régi számokat. Az új számok ugyanis nem a régiek

adaptációi. Az új szám érdemi hozzátétel, hozzátevés, hozzáfűzés a régihez. Nem arról van szó, hogy naponta újabb és újabb szedésben dobjuk piacra Az Est valamelyik ősrégi számát, bár – tegyük hozzá – Dobos Attila valami ehhez hasonlót művel a Nemzetőr című hetilap utolsó oldalain. Ott egyfajta időutazás résztvevői lehetünk. Horthy Istvántól Ciano grófig mindenki bejelentkezik a múltból, aki akkor számított.

Országot alapítani, csapatot létrehozni, lapot csinálni a legszebb szado-mazo: annyi, mint foglyul ejteni és megkötözni az illúziót. Alakba kényszeríteni a tünékenyket.

Halott indián a jó indián. Befejezett mű a jó mű. És világfájdalom a befejezetlen szimfónia. De világfájdalom a befejezett lap is, mert ellentétben a művekkel, amelyek mindig egy ómega-pont felé konkludálnak, katarziszra dolgoznak, addig az országok, egyesületek és lapok a halhatatlanságot kísértik, befejeződésük nem epikai zárszó, hanem kudarc. Gondoljunk bele, mily föl-emelő is egy könyv utolsó lapja vagy egy drámában a végszó, és mily szomorú is egy folyóirat utolsó száma.

Egy lapot sohase lehet jól befejezni. Egy lapot csak elkezdni lehet jól. Egy lapot csak abbahagyni, félbehagyni lehet – valahogy épp. Nyűtt vonóbul bot, fehér papírból fehér zászló lesz akkor. Halott indián a jó indián és élő lap a jó. Avagy, hogy megmaradjunk a közmondásoknál, lap élve, asszony?

A lap disszipatív lidércfény, akár a gázláng, avagy az emberi test. Sok energia kell hozzá, sejtjei folyamatosan cserélődnek. Bizony-bizony, sok energia kell egy lap fenntartásához. Eszi az energiát, hisz a szerkesztők csak nem ücsöröghetnek október felé fűtetlen szobában, eszi a papírt, eszi a nyomdafestéket, a szerzők betevője pedig – amit ők esznek – nem abból a honoráriumból ered, amit a lap nekik a műveikért fizet.

A lap Kossuth óta ellenállási mérce. Kádár óta pedig önállósági fok. Úgy gondoltuk mi, szegény magyarok és szegény magyar értelmiségiek, hogy a rendszerváltás nyomán, által és után kisebb hőstett lesz a lapalapítás és a lapfenntartás. Hogy megszűnik a folyóirati létforma túrhetetlen támogatatlansága, hogy folyóiratot alapítani és fenntartani egy normális tevékenység lehet.

A piac erejében és a mentő állami vagy kuratori, szponzori kézben, pénzben egyidejűleg hittünk, még ha e két elvárás ellent is mond egymásnak. A magunkra mesterségesen erőltetett cinikus üzletember és az alapítványoknál kuncsorgó, vélt vagy valós jussát követelő, gerincesen szervilis géniusz nem ugyanaz a karakter, s e két karakter két szék közt a pad alá esett. Ott üldögel ma is.

A piac olyan igényről, hogy „folyóiratok”, nem értesült, a megszorító intézkedések övének pedig mindig a folyóirat a túl nagy has, melyet még beljebb kell húzni. Ha minden rendeltetésszerűen és előírászerűen működne, már egyetlen irodalmi, művészeti folyóirat se jelenhetne meg Magyarországon, de a csend, a rend és a figyelem nem számolt azzal, hogy létezik szellemi pránalégzés. Hogy a politikailag immár irreleváns, de nem kevésbé botránkyó sanyarúság is kitermeli a maga szent éhenkórászait, akik olykor szinte szó szerint a levegőből táplálkozva – saját pénzükből – tartják fenn, finanszírozzák szellemtestüket, miként a Naputat az alapító főszerkesztő Szondi György.

Ez az egyetemes érvényű, igényű és érdekű művészeti törzshely akkor kelt föl, 1999-ben, amikor a rendszerváltó hőskornak már leáldozott, amikor az

ország már félig – vagy egészen? – ki lett árusítva, mikor a pénzcsapokat már sem a partizánkulccsal, sem az ötvenhatos kóddal nem lehetett kinyitni. Emberség az embertelenségben, lapalapítás a szabadság magányában.

A Naputat akár arany középutnak is lehetne mondani, amennyiben a nagy politikai vályúktól, elosztóhelyektől és epicentrumoktól távol tartja magát, ám mivel a középut a középszert is bújthatja másodfokú függvény gyanánt, inkább azt mondom, hogy szélsőséges. Mert szélsőségesen saját arca van és lett az idők során.

A tematikus számok olykor a lexikonhoz közelítik, az aktualitások pedig a mába préselik bele. A dackor addig tart, amíg ez a folyóirat fennáll. Vagy addig, ameddig bírja szuflával Szondi György, az alapító „dackorszaki szaki”. Amíg ez a lap fennáll, addig tágabb hazánkban, a naprendszerben az ellentmondás adott. És az ellenségkép kizárt.

S. J.

VIA SACRA

Pósa Zoltán

Óvjuk a szellem napvilágát és a föld tisztaságát

Örömteljes és aggódo laudáció¹
a Napút tizedik születésnapján

Nem véletlenül tört ki vastaps az idei, augusztusi Tokaji Írótaborban Szondi György költőnek, a Napút című folyóirat és a Napkút Könyvkiadó teremtdőjének hozzászólása után. Korunk pecunista és irodalomellenes aurájában Isten csodája, hogy a megszállott, ahogy magát aposztrofálni szokta: órült igazgató, tulajdonos, főszerkesztő saját félretett magánvagyonkáját és jövedelmeit áldozza azért, hogy másokat publikáláshoz segítsen. Ars poeticáját idézve a Magyar Nemzet című napilapban közölt interjúbeszélgetésünkéből: „Olyan tágasságot szeretnék befogni a NAP útjának íve alatt, amelyben a kultúra különböző területei, az irodalom, a képzőművészet és a tudomány is szinte azonos szerepet töltenek be”. Csodálatos, gyönyörű e hitvallás, amelyhez a költő főszerkesztő, irodalmi jolly joker Szondi György immár tíz esztendeje vasszigorral tartja magát. Évente kinyomtat tíz vaskos folyóiratot, amellet a Káva Tékát, a Napút mindenki által nagy kedvel és örömmel forgatott mini könyvsorozatát, amelyben ritka dokumentumokat olvashatunk, a szépirodalom valamely egyedi gyűjteményét lapozgathatjuk vagy egy-egy izgalmas tudomány nem kevésbé izgalmas képviselőjének esszéit, tanulmányát élvezhetjük – havonta egy-egy kis kötetnyit. És a Napkút könyveit. Hadd dicsérjem elsőként a folyóirat tízesztendő születésnapján Szondi Györgyöt, ki magának gondot, másoknak örömet szerez tartalmas, kiváló folyóiratával. Lehetne ő „csak” költő, ezenkívül nyelvész és orodalmár, a bolgár irodalom és kultúra spiritus rectorainak egyike, a Szófiai Magyar Kulturális Intézet igazgatójaként „csupán” hazánk bulgáriai irodalmi nagykövete, itthon pedig a bolgár kultúra és a literatúra ékes szavú, többrendbeli tolmácsa. Mintegy tízezer oldalnyi prózai, tizenhatezer verssornyi lírai fordítása arra képesítené, hogy ne tegyen semmi mást, csak fordítson, fordítson és írja saját verseit. Két bolgár és egy magyar nyelvű saját verskötettel bizonyította, hogy önálló, öntörvényű, egyedi színeket magában foglaló prizmán át látja és láttatja a világot, önmagát és a Nap univerzumát, mint afféle Mithras-Istenfiú huszadik, huszonegyedik századi reinkarnációja. Isten éltesse hát mindenekelőtt a lapot,

¹ Tiszteletben tartom Pósa Zoltán laudációhoz termett szavait, csak... A Napútban magunkról, magamról oly furcsa ezt közzé is tenni. Bocsnátot kérek olvasóinktól s mindannyiunktól a kivételes hozzájárulásért, egyszeri engedményért. S köszönöm a szerzőnek, azért, igen. (A hatvanéves író pedig ezennel köszöntjük – mindannyian.) Kisebb mértékben illenek e „dorga”szavak Sebeők János most közölt gondolataihoz is. Magamnak az emelkedettséget tíz évben egyszer a 108. oldalon – mégis – megengedem: utókrónikahitelként talán? (Szondi György)

az ünnepeltet, a könyvkiadót és a szülőatyját, Szondi Gyurit, barátunkat, a költőt, a műfordítót, két kultúra, a magyar és a bolgár irodalom és tudomány közötti hídverőt és mindenekelőtt, mivel most ez a legidőszerűbb, a tízesztendőös folyóirat főszerkesztőjét, szülőatyját és a lapot életben tartó Cédrus Alapítványt. A valóságban a tapsvihár idén, augusztusban Tokajban eldőrdült, folytatódjék majd most, a jókívánságok sorával, amelyeket a Napút Baráti Kör megalakulásának napján, a kis házi ünnepen is hallhatott. Kívánjuk és reméljük, hogy a jelenlegi kulturális kormányzat bűnös közönye ellenére sem veszi el kedvét, energiáját, s folytatja irodalom-, kultúra-, tudománymentő tevékenységét.

Ünneprontó korban élünk, így sajnos nem állhatunk meg a dicséreteknél. Olyan korban, amikor minden másnál fontosabb téma a lelki, a mentális környezetszennyezés, s annak fizikai, anyagi megfelelője, az élővilág pusztítása. Mindkét témának spiritus rectora Sebeők János író, filozófus, ősrégi barátom, kivel azt szoktuk mondani: mi ketten őrizzük még a klasszikus JAK, az igazi, az 1980–89-ig működő, az akkori irodalmi életbe friss vérkeringést pumpáló fiatalos, több ízben embargó alá vont, egy ízben be is tiltott ellenzéki József Attila Kör szellemiségét. Hívek maradunk önmagunkhoz az antikommunizmusban, az antibolsevizmusban, s abban is, hogy valljuk, istenhívőként, antimarxistaként: a tudat határozza meg a léte. Nincs annál nagyobb vétek, mint ha az irodalom hordozóját, a könyvet kiszolgáltatják valakik, a szónak minden értelmében tehetősek a pénzvilág törvényeinek. Valljuk, tudjuk Jézussal, a világ megváltójával, hogy az, aki csak az anyagi javakban hisz, hasonlatos ahhoz, aki futóhomokra akar erődöt telepíteni. Ember létünk, Isten-képmásra formált arcunk megőrzésének záloga a hit mellett az irodalom, a képző- és iparművészet, a zene, a film, a színház, és az emberléptékű alap kutatás, az igazi tudomány, a teológiától a nemes matézisig. Minden, ami hirdeti, bizonyítja, hogy valaki kegyelméből megszakadt a reménytelen semmi folytonossága és erre a világra érkezünk. És ahhoz, hogy majd tele bugyorról távozzunk, méltón a túlvilági üdvösséghez, értelmesen, szabadon, ám mások értelmét és szabadságát nem korlátozó módon kell élnünk e világon. Nincs annál fontosabb dolog, ami az embert isteni eredetére emlékezteti: a szabad művészetnél és az emberléptékű tudománynál. Sajnos, itt és most, tizenhét évvel a rendszerváltozás után eljutottunk odáig, hogy az irodalom létét veszélyezteti a közöny, az anyagiaság, a vörös materializmussal egyenértékűen káros, emberellenes, istentelen fehér materializmus, az önző, fogyasztói szemlélet Mammonja. Sorvad, pusztul a könyvkiadás, a lapkiadás, az egyik az irodalom, a másik az irodalmi élet ében tartója. És hozzátehetnénk a többi művészeti ág panaszát is.

Az egykori teátrumok, mozik, kiadók országának tartott, huszadik század eleji Magyarországon (illetve abban, ami belőle Trianon után megmaradt) sorvadoznak, rogyadoznak a színházak, üres, kiégett antikultúrával töltik meg a hosszú évek után végre fölépített Nemzeti Színházat, pang a filmművészet és a képzőművészet. És megfullad az alap kutatás, az általános, a középiskolai és a felsőoktatás. Nincsen becsülete a lassan naponta, fizikailag is bántalmazott, megalázott tanárnak. S csak az alkalmazott, egyik pillanatról a másikra profitot fialó rész-tudományágakra hajlandó áldozni a jelenlegi kormány.

Az ember kezdi valóságként megélni Madách Imre vízióját az eszkimó-színről, hiszen, ha mindenki alkalmazott tudománnyal foglalkozik, egy idő után

az a tudás is elsorvad, ami a nagyszerű gépeket először reprodukálni, aztán reparálni, végül működtetni tudja. S egyszer csak ott vagyunk Az ember tragédiájában prognosztizált új jégkorszak kellős közepén.

És elfeledjük lassan az öreg indián bölcsességét, aki még tudja, hogy ha minden erdőt kipusztítunk, ha minden szántót beépítünk, ha minden vizet megmérgezünk, talán egyszer csak rájövünk, hogy a pénzt sem megenni, sem meginni nem lehet. Sebeők János barátom annak idején beült az oroszlan-ketrecbe, hogy tiltakozzon az élővilág felelőtlen pusztítása ellen. A természet egy ideig nem hagyja magát, akár a Sárkányviadal című regény krokodilja, aki megcsonkítja az idomárt, aki ki akarja forgatni őt természetes valójából. Ám hiába válunk egy idő után Médiummá, az élővilág Hisztériumjátéka, A lázadó bioszféra megszólaltatóivá, ha egyszer csak elpusztul a világ. Sebeők után József Attila nyomvonalán haladva: úgy elpusztul, hogy már nem kerülhet a sírjára sem virág, mert nem lesz, aki odategye. Lehet, hogy ez most még felelőtlen riogatásnak hat – címkézni tudják egyesek remekül azokat, akik megpróbálnak az emberi értelemre hatni. Ám gondoljunk csak bele, alig pár éve mindenki sci-fi képzelet termékének tartotta volna csupán azt, hogy az esőerdők pusztítása, a tarvágás, az erdőirtás miatt a frontok játékszerévé válik időjárásunk. Ez ma már valóság: nyár közepén kitör a tél, az ősz végén tavaszi meleg köszönt ránk, hiszen nincs, ami beszabályozná a Föld vízháztartását, útját állná a tomboló szeleknek, szelídítené az elemek játékát. Vegyszerekkel fertőzött vizeink, agyonműtrágyázott voltukban apadó termőföldjeink, tarvágással szenes csonkká töppesztett erdőink mementóként vádolják az önmaga ellen forduló, önértékeit pusztító emberiséget. És előbb-utóbb veszélybe kerül annak utolsó emlékezet-hordozója, az öreg indián, az utolsó mohikán is.

Ahhoz, hogy e rémvíziók ne váljanak valóra, folyvást cselekednünk, dolgoznunk kell. E munka egyik terepe, hordozója, hirdetője az a folyóirat, amelyet Napútnak hívunk. Amíg léteznek a hozzá hasonló lapok és az áldozatot vállalók, akik hinni és hirdetni merik a tudat, az önmagát definiáló ember elsőbbségét a pusztta anyagi léttel és az értékeit pazarló, fehér materialista ember pusztító ösztöneivel szemben, addig él a remény, hogy kis dolgozatom víziója megmarad sci-fi rémálomnak. Isten éltesse sokáig a Naputat és annak szerkesztőit, szülőatyját, Szondi Györgyöt a tízéves évfordulón.